

VII. Підсумок уроку

Діти! Повернімося ще раз до епіграфа. Чого він нас навчає? (Відповіді дітей).

А для мене сьогодні найважливішим було те, що ми з вами доторкнулися до невичерпного джерела усної народної творчості, пригадали давні українські звичаї та традиції. І 2400 секунд, які ми провели разом, минули недаремно й знайдуть відгук у ваших серцях.

– Продовжте незакінчене речення:

Сьогодні на уроці.

Я дізнався... Я пригадав... Я запам'ятав... Мене вразило...

VIII. Оцінювання. Інструктаж до виконання домашнього завдання

Повторити правила § 36. Знайти й записати у зошит шість прислів'їв чи приказок зі словами з апострофом.

Література

1. Апостроф. URL: https://uk.wikibooks.org/wiki/Українська_мова/Апостроф
2. Вживання апострофа. URL: <https://learningapps.org/watch...>
3. Правила вживання апострофа. URL: <https://ZNO.if.ua/?p=1389>
4. Український правопис. Київ: Наук. думка, 1996.

УДК 373.5.091.32:82

С. М. Гапонюк,

учитель української мови та літератури вищої кваліфікаційної категорії,
старший учитель Нововолинської гімназії Нововолинської міської ради

Українські народні думи. «Маруся Богуславка»

Конспект уроку, 8 клас

Використовуючи звукозапис думи, її мультиплікацію, репродукції картин на відповідну тематику, порушуються питання не тільки про вчинок Марусі, а й про права людини з сучасної точки зору.

Ключові слова: патріотизм, героїзм, права людини, минуле і сучасне.

Haroniuk S. M. Ukrainian Folk Dumas. „Marusia Bohuslavka”.

Using sound recording of the дума, its animation, reproductions of paintings on the relevant subject, the questions are raised not only about Marusia's action, but also about human rights, from the modern point of view.

Key words: patriotism, heroism, human rights, past and present.

Тема. Українські народні думи. «Маруся Богуславка». Проблема вибору, душевна роздвоєність Марусі Богуславки між любов'ю до рідної землі та становищем дружини турецького вельможі.

Мета. Поглибити знання учнів про думу як жанр літератури. Формувати вміння визначати тематику, художні особливості думи; вміння аналізувати образ української полонянки Марусі, її героїчний учинок; осмислювати духовний зв'язок з минулим рідного народу; зіставляти специфіку розкриття теми в літературі, музиці, образотворчому мистецтві,

кіномистецтві; толерантно відстоювати власну позицію в дискусії; використовувати комунікативні стратегії для формулювання власної позиції.

Випереджувальні завдання: прочитати думу «Маруся Богуславка»; опрацювати (ОДГ/ОПЛ) Європейську конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини), доповнену протоколами, – спрощену версію окремих статей, короткий зміст преамбули.

Методи, прийоми і форми роботи: «Незакінчене речення», «Кубик Блума», «Кластер»; робота в парах, групах.

Обладнання: підручник з української літератури для 8 класу (автор Л. І. Коваленко), мультимедійна дошка, фліпчарт, роздатковий матеріал із Європейської конвенції про захист прав людини й основоположних свобод (статті). Відеопрезентація думи про Марусю Богуславку у виконанні кобзаря Миколи Будника (1955–2001) (Інтернет-джерело: <https://www.dailymotion.com/video/xdtt37>). Репродукції картини Дерегуса, фото пам'ятника Марусі Богуславці. Мультфільм про Марусю Богуславку (Інтернет-джерело: <https://www.youtube.com/watch?v=IndVIYKp2bM>).

Предметні компетентності: (учень/учениця) осмислено читає думу, переказує зміст; визначає тематику, художні особливості; аналізує образ Марусі, її героїчний учинок.

Ключові компетентності: (учень/учениця) осмислює духовний зв'язок з минулим рідного народу; зіставляє специфіку розкриття теми в літературі, музиці, образотворчому мистецтві, кіномистецтві; толерантно відстоює власну позицію в дискусії; використовує комунікативні стратегії для формулювання своєї позиції.

Емоційно-ціннісне ставлення: усвідомлення того, що любов до Вітчизни – одна з найбільших людських чеснот. Прагнення до гармонії вчинків із загальнолюдськими цінностями.

Цінності/ставлення ОДГ/ОПЛ: повага до різних поглядів, ідей, вірувань. Види відповідальності людини (правова, соціальна, моральна). Відчуття себе членом спільноти, здатність співчувати, усвідомлення важливості й необхідності брати на себе відповідальність.

Усвідомлення ОДГ/ОПЛ: розуміння особистої відповідальності перед людьми.

Уміння ОДГ/ОПЛ: використання способів діяльності й моделі поведінки, що задовольняють власні інтереси особи та захищають права людини й громадянина; толерантно відстоювати свою позицію в дискусії.

Навчальні ресурси ОДГ/ОПЛ: Т. 4, с. 59. Відповідальність. Беремо участь – беремо відповідальність.

Хід уроку

I. Мотиваційний етап

1. Забезпечення емоційної готовності до уроку.

1. Учитель пропонує прослухати уривок із думи про Марусю Богуславку у виконанні кобзаря Миколи Будника. У цей час на екрані проектується репродукція картини Михайла Дерегуса «Маруся Богуславка», фото пам'ятника їй у місті Богуславі скульптора М. Короткевича.

2. Актуалізація суб'єктного досвіду й опорних знань.

Учитель пропонує учням продовжити речення: «Коли я прослухав (прослухала) мелодію, переглянув (переглянула) фото, картину, малюнок, – я почув (почула) ..., бачив (побачила) ..., відчув (відчула) ..., мені відомо ...».

II. Цілевизначення і планування

1. Представлення вчителем концепту теми.

2. Узгодження цілей і плану роботи.

III. Опрацювання навчального матеріалу

1. Слово вчителя. На різних історичних етапах розвитку України жінки відігравали значну роль у науці, освіті, культурі, оберігаючи і примножуючи духовні надбання нації. Українські жінки, попри всі негаразди і важкі умови, віддавали себе служінню рідному краю. Нам відомі імена княгині Ольги, Роксолани, Марусі Богуславки, Марусі Чурай, Єлисавети Гулевичівни та багатьох інших.

Історик Михайло Грушевський писав: «Уся Україна, саме повітря її наповнилося невольницьким плачем, який нині ще бринить і плаче у наших піснях».

2. Озвучення учнями випереджувальних завдань. Завдання іншим учням: скласти опорний конспект за новим матеріалом.

А. Історична основа думи «Маруся Богуславка».

Б. Образ Марусі Богуславки в мистецтві, літературі, музиці, драматургії, кінематографі.

3. Постановка проблемного питання: «Маруся Богуславка – патріотка чи зрадниця рідної землі?»

4. Робота над змістом думи. На підтвердження відповідей учні зачитують цитати з твору. Використовуючи метод «Кубик Блума», вчитель ставить питання, що починаються з дієслів:

– Назви (*героїв твору; про які часи йдеться; хто така Маруся; про яке християнське свято йде мова у творі; що пообіцяла козакам*).

– Поясни (*яким чином козаки потрапили в полон, як Маруся опинилася біля темниці*).

– Застосуй, наведи приклади, (*у яких умовах перебували запорожці в полоні, з яким проханням звернулася дівчина до козаків*).

– Проаналізуй, (*чому так обурено сприйняли козаки слова Марусі про християнське свято, яке почули від дівчини, чому Маруся вимушена була виправдовуватися перед запорожцями*).

– Запропонуй, (*чому Маруся відмовилася від християнської віри, що було б, якби вона не «побусурманилася»*).

– Оціни, (*чому Маруся, ризикуючи своїм життям, приходять до темниці. Де були невольники, чому Маруся не хоче повертатися до батьків; як ви, учні, ставитеся до рішення дівчини*).

5. Порухення прав людини в думі «Маруся Богуславка». Перегляд мультфільму. Робота в парах. Метод «Кластер».

Коментар. Учитель пропонує учням переглянути мультфільм «Маруся Богуславка», пригадати Європейську конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини), доповнену протоколами (вправа ОДГ/ОПЛ), спрощену версію окремих статей, короткий зміст преамбули (додаток 5), працюючи в парі, визначити, які права людини порушено в думі. (Інтернет-джерело: <https://www.youtube.com/watch?v=IndVIYKp2bM>).

(Коментар. У зошиті чи на аркуші паперу учні записують слово «людина». Під час перегляду мультфільму доповнюють схему новими фактами. Після завершення роботи 2–3 пари школярів озвучують свої судження, узагальнюють отриману інформацію. Інші, за потребою, дописують, які права людини порушено в творі).

6. Беремо участь – беремо відповідальність (вправа ОДГ/ОПЛ).

Слово вчителя. Брати на себе відповідальність – перспектива, яка стосується всього, що ми вирішили

зробити. Це може бути поставлено під сумнів, оскільки існують альтернативи, які могли б вибрати. Брати на себе відповідальність – означає розглядати їх, а також наслідки рішень. Тому ця перспектива впливає на все, що ми робимо, – на особисте життя, на стосунки з родиною, друзями, колегами і суспільством у цілому. Брати на себе відповідальність – право людини і виклик. Ми приймаємо рішення – реалізуємо наше право людини на свободу, яка несе відповідальність.

Учитель пропонує учням об'єднатися в групи і дати відповідь на питання: «А які цінності є пріоритетними?». Учні обговорюють ситуації з твору, що містять дилеми, розповідають про висновки, які вони зробили, та обговорюють свої пріоритети.

(Коментар. Для проведення вправи учні об'єднуються у п'ять груп. На фліпчарті для порівняння рішень дилеми після обговорення розміщують плакат, на якому вказано альтернативи та причини історій).

Альтернатива	Причини, наслідки
Маруся прийшла до ув'язнених козаків. (Могла б і не приходити)	
Пропонує волю ув'язненим козакам. (Могла б і не звільняти їх)	
Маруся змінила віру. (Могла б не змінювати)	
Маруся не хоче повертатися на Україну. (Могла б утекти разом із козаками)	
Маруся передає послання батькам. (Могла б і не передавати, тому що соромиться)	

7. Ідейно-художній аналіз думи. Учитель просить учнів визначити художні засоби, тему, ідею твору.

IV. Рефлексивно-оцінювальний етап

1. Обговорення проблемного питання: «Маруся Богуславка – патріотка чи зрадниця рідної землі?».

2. З'ясування значущості вивченого. («Незакінчене речення»: «Дума „Маруся Богуславка” змусила мене задуматися...»).

V. Домашнє завдання

1. Скласти есе «Майбутнє Марусі Богуславки» (або прочитати твір Ліни Костенко «Чадра Марусі Богуславки», визначити спільне і відмінне між героїнею думи та героїнею твору Ліни Костенко).

2. Повторити вивчене з теми «Усна народна творчість: українські історичні пісні, українські народні думи».

Література

1. Аудіозаписи кобзарів і лірників початку ХХ століття оцифровано й розміщено у Вікісховищі і Вікіпедії. URL: wikimediaukraine.wordpress.com/2014/04/24/kolessa-phonograph-cylinders-digitized
2. Нудьга Г. Український поетичний епос. Київ, 1971.
3. Плісецький М. Українські народні думи. Київ, 1994.